

חזקו ויאמץ לבכם

גליון ב' - ניסן תשפ"א

שיחתו של מורנו הגאון הגדול הרב צמח מאזוז שליט"א

מעלת הכרת הטוב

לא יבוא להם בקהל ה' עד עולם" (דברים כ"ג ד'). מה הפירוש לא יבוא עמוני ומואבי? הוא התגיר ורוצה להתחתן עם בת יהודיה והוא טוען שהיום הוא כבר יהודי, אומרים לו: לא! לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה', אפילו עד דור עשירי לא יכולים לבוא בקהל ה', עד עולם. למה? מה הסיבה? למה לא יכנסו תחת כנפי השכינה?

הפסוק עונה על זה ואומר: "על דבר אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים". כאשר יצאתם ממצרים והגעתם לגבול מואב ולגבול עמון, הם לא קידמו אתכם בלחם ובמים. כולנו זוכרים את אברהם אבינו איך שהכניס את לוט תחת כנפי השכינה, ולקח אותו איתו לחרן עד ארץ ישראל, ובני צריכים היו להכיר בטובה שאברהם אבינו עשה לאביהם. כשעם ישראל באו, עמון ומואב היו צריכים לומר להם בואו נביא לכם משאית של "ברמן" עם לחם טרי שיאכלו וישבעו, ובאמת הם לא קידמו כלל בלחם ובמים, הקב"ה אומר אנשים כאלה לא יכולים ליכנס לתוך עם ישראל, זאת לא מידה של עם ישראל, עם ישראל רחמנים וגומלי חסדים טובים (יבמות ע"ט ע"א), העמים הללו לא כך, בעלי מידות רעות כאלה לא יכנסו בעם ישראל. הקב"ה משריש בנו את הענין של הכרת הטוב.

הכרת הטוב גם כלפי דומם

לא רק כלפי חבר צריכים להיות עם הכרת הטוב, אלא גם לגבי דומם. וכך ראינו בפרשת וארא, שמשא אומר לאהרון בשלושת המכות דם צפרדע וכינים, להכות את היאור ואת החול במצרים. אבל למשה רבנו היה אסור להכות את המים ואת העפר, כיון שחייב בהכרת טובה כלפיהם שהגנו עליו. כאשר אמו של משה רבנו שמה אותו בתיבה בתוך היאור כדי שהמצרים לא יגלו אותו, גל אחד יכול היה להעיף את משה רבנו אל תוך היאור ללא דרך חזרה. אך הקב"ה שמר על משה רבנו ובאה בתיבה, ועד אז ע"י היאור הגן עליו הקב"ה מפני המצרים. כאשר הרג משה רבנו את המצרי והמצרי היה זרוק,

זכר ליציאת מצרים

יש לנו בכל יום מצוה לזכור את יציאת מצרים, כדי לזכור תמיד שמי שמנהל את העולם כולו, זה הקדוש ברוך הוא! גם בזמן שהוא שלח אותנו למצרים וישבנו ועבדנו בטיט ובלבנים, "כל עבודה בשדה" (שמות א', י"ד), היינו בהשגחתו. וגם בזמן שהוא ריחם עלינו והוציא אותנו מצרים ביד חזקה "ובני ישראל יוצאים ביד רמה" (שם י"ד, ח'), גם כן היינו מתחת ידו. וזה לא רק לאותו זמן אלא גם בזמננו, כל יום ויום הגויים הארורים יושבים וחורשים עלינו רעה, והקב"ה מצילנו מידם. כאשר אדם יודע שיש לו מי שהוא גדול שהוא יכול לסמוך עליו, הוא יכול להיות רגוע. ואילו אם אדם מרגיש שאין לו על מי לסמוך, הוא נהפך להיות אדם מסכן וכואב.

אומרים שאנשי חמאס השכנים שלנו "הטובים" בעבר ביקשו ונדנדו לישראל, וישראל הסכימה לתת להם יותר יד חופשית בענין כניסתם לארץ. ואז הם ניצלו את זה, והכניסו לישראל כל מיני אויבים שנראים תמימים להראות כאילו הם אנשים ישרים, ושלחו אותם משם לצלם במקומות רגישים לביטחון ישראל. במקום הזה יש נקודה מסוימת רגישה, ועל המקום השני יש פחות שמירה וכן הלאה, וכל זה כדי שהם יתכוננו חס וחלילה לגרום אבידות רח"ל. וכאשר אנחנו יודעים שיש לנו על מי להשען - על הקדוש ברוך הוא, זה נותן לנו מנוחה. הקב"ה רואה, הקב"ה מציל. לכן הפרשיות האלה שמסופר בהם על יציאת מצרים קראנו אותם בשנה שעברה, קוראים אותם בשנה הזאת, ובעז"ה נקרא אותם גם בשנים הבאות, כדי להתחזק באמונה שיש לנו על מי לסמוך, ויש לנו על מי לבטוח. כמה שהאדם מתחזק בביטחון בקב"ה, אז בעזרתו יתברך תהיה לו התשועה.

הכרת הטוב

אבל חוץ מהמסר הזה, התורה מכניסה לנו עוד נקודות חשובות מאוד שאנחנו צריכים להתחזק בהם. כתוב בפסוק: "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי

בשבילי. אבל אורח רע מהו אומר? מה טורח טרח בעל הבית הזה, פת אחת אכלתי, חתיכה אחת אכלתי, כוס אחד שתיתי. כל טורח שטרח בעל הבית זה לא טרח אלא בשביל אשתו ובניו."

אורח טוב אומר כל מה שעשה בעל הבית עשה רק בשבילי, זה אמת שהבעל הבית בישראל בשביל אשתו והילדים שלו, אבל אני נהנתי מזה, אז זה כאילו בעל הבית עשה הכל בשבילי. יש לו הכרת הטוב. אורח רע אומר מה עשה בשבילי, מה כבר אני אכלתי? את כל הסעודה שהוא הכין הוא עשה בשביל אשתו והילדים שלו, יש כאן רק חתיכת עוף וכמה תפוחי אדמה וכדומה בשבילי, אבל כל מה שעשה זה למשפחתו. האורח הזה אינו מכיר בטובה, מי שאין לו הכרת הטוב זוכה לתואר מהחכמים שנקרא "אורח רע", הוא לא נקרא אורח שאינו מכיר בטובה, אלא אורח רע. כל אחד ואחד מכם יכול להחליט אם הוא רוצה להיות אורח טוב או אורח רע. בתעודות של אורח טוב ואורח רע חתומים רבותינו חכמי הגמרא, ולא סתם אנשים אחרים.

הכרת הטוב בכל מצב

את ענין הכרת הטוב אנחנו רואים גם בסיפור עם אנשי מדין שהכשילו את עם ישראל בעבירות, וכתוצאה מזה מתו מעם ישראל הרבה, כמו שכתוב: "ויהיו המתים במגיפה ארבעה ועשרים אלף" (במדבר כ"ה ט'). בגלל שאנשי מדין הכשילו אותם בעוון, הקב"ה אומר למשה רבנו קח מכל שבט אלפיים איש ויצבאו על מדין. ומי יהיה אחראי עליהם? אלעזר בן אהרן הכהן. הקב"ה לא רצה שמשה רבנו ילך בעצמו ויילחם במדין, כיון שמשה רבנו נהנה מהם, כאשר פרעה בא להרוג אותו כשהרג את המצרי, משה רבנו הצליח לברוח והגיע למדין. ובגלל ש"י אותה ארץ הוא ניצל מפרעה, לכן צוה ה' שלא הוא ילחם במדין אלא אלעזר.

מכאן למדנו שלא רק כלפי בן אדם ולא רק כלפי הדומם, אלא גם כלפי מי שעשה לך רע, אם קבלת ממנו איזו טובה כל שהיא, אתה צריך להכיר בטובה הזאת. הפסוק

תכף ומיד היו המצרים יכולים להרגיש בזה, הקב"ה הכניס בראשו של משה רבנו רעיון, חפר והכניס את גופת המצרי בחול. החול הזה הגן על משה רבנו מפני המצרים. בגלל שהמים והחול הגנו על משה רבנו, אמר לו הקב"ה אתה אל תכה אותם אלא אהרון.

לעם הנבחר צריכות להיות מידות טובות

אמרו חכמינו בגמרא (בבא קמא צ"ב ע"ב): "בירא דשתית מיניה לא תשדי ביה קלא", כלומר באר ששתית ממנו מים אל תזרוק בו אבן. ולכאורה אם אני זורק אבן בתוך הבאר, וכי יכאב לו?! אם אני אזרוק אבן על אדם יכאב לו, אם אני אזרוק על בהמה יכאב לה, צער בעלי חיים דאורייתא. אבל אם אני זורק אבן על דבר דומם, על באר, הרי לא יקרה לו כלום, א"כ למה ציוו אותנו חכמים באר ששתית ממנו מים אל תזרוק בו אבן? הכרת הטוב לבן אדם זה מובן, הוא מרגיש ומבין, הוא ינהה כאשר אכבד אותו ויפגע כאשר אפגע בו. אבל כאשר אני זורק אבן לבאר, או כאשר משה רבנו נותן מכה על העפר או על היאור לא יכאב להם, למה התורה מצווה לנו כך?

אלא התורה רוצה לחנך את עם ישראל למידות טובות, אדם עשה לך טובה תזכור אותו, תכבד אותו. אם מישהו עשה לי טובה, כשאני רואה אותו בדרך אני מקדים לו שלום, האדם הזה עשה לי טובה, לא משנה אם עשה טובה גדולה או קטנה, בכל אופן אני משתדל לומר לו שלום ובוקר טוב וכדומה. התורה רוצה שעם ישראל שהוא עם סגולה, עם שהקב"ה בחר בו יותר מכל שבעים אומות, העם הזה צריך להיות במידות טובות ובדרגות גבוהות. צריכה להיות לנו הכרת הטוב גם לגבי דומם, גם לגבי חול ומים, וגם לגבי באר. אשרי אדם שיעבוד על עצמו להגיע למידה הזאת.

תעודת אורח טוב

אמרו חכמים בגמרא במסכת ברכות (דף נ"ח ע"א): "אורח טוב מהו אומר? כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי, כמה בשר הביא לפני, כמה יין הביא לפני, כמה גלוסקאות הביא לפני, וכל מה שטרח לא טרח אלא

1. ברוך ה' בחורים שלנו שלומדים, יודעים לומר את המקור בגמרא. אני מאחל לכולם שכולם ידעו, ואני מאחל לכולם שבע"ה יגמרו את הש"ס וידעו אותו. היום קבלתי פתק של אחד הבחורים שנבחן על מסכת בבא מציעא, והבוחר שלו היה הגאון הרב טהרני שליט"א שהוא בוחן חזק.

בצעירותו של הרב טהרני הוא למד בתיכון והיתה לו תכנית שאחרי התיכון ילך לצבא, והוא נרשם לאוניברסיטה של רופאים. בן פורת יוסף יש לו ראש גדול מלא בחכמה, והתקבל ללמוד שם. אבל בקיץ היה לו זמן בחודשים של החופש, אמר בוא נראה מה זו גמרא מה זה תורה. בא אלי לכאן ורצה ללמוד, אמרתי לו אני לא יכול לקבל אותך לשיבה, אבל אם אתה רוצה לבוא בבוקר ולחזור בערב לבית בבקשה. מהחודשיים של החופש שהיה אצלנו נמשכו אחריהם שש או שבע שנים. כאשר היה בשיעור א' אמרתי לו אתה מצוין, אתה יכול לעלות לשיעור ב'. אמר לי לא, אני רוצה לגמור את השנה של שיעור א' בשלמות ואח"כ לעלות לשיעור. אותו דבר בשיעור ב', אותו דבר בשיעור ג' וכן הלאה. וברוך ה', יצא גברא רבה. בגלל זה הוא לא מסתפק במבחן קליל, אלא המבחן שלו מבחן חזק.

כמו שהתחלתי לומר, היום בחור הביא לי דף מבחן שנבחן אצל הרב טהרני וקיבל מאה, וגם ידע לענות על עשר מקורות מתוך עשר מקורות, בן פורת יוסף. לשיבה יש להתגאות בבחורים שנבחנו במבחנים קשים ויודעים, ככה צריך להיות. מי שהוא לא בא לשיבה בשביל לעמוד אלא כדי לאכול מפריה ולשבוע מטובה, לא זאת הכתובת, טעות בידו. יש הרבה ישיבות שיקבלו אותו אם הוא עומד בזמנים ומכין את השיעור טוב, ובשבלם זה בסדר. אבל לא כך אצלנו, כאן צריך לעמוד.

לבית הכנסת. כולם פחדו ממנו, ואז כבר התפילה לא היתה בכוונה. אנחנו רואים כמה היה רבי חייא אדם גדול.

וכמה שהיה רבי חייא אדם גדול, הגמרא במסכת יבמות (דף ס"ג ע"א) מספרת שהיתה לרבי חייא אשה לא טובה והיתה מכעיסה ומצערת אותו. ולעומת זאת כאשר היה הולך רבי חייא בדרך, והיה רואה איזה פרי או איזה ממתק שאשתו אוהבת היה קונה לה. רב שאל אותו, מה זה, היא מצערת אותך ואתה קונה לה דברים טובים? אמר לו דיינו שמצילות אותנו מן החטא ומגדלות את בנינו לתלמוד תורה. אפילו שעושה לו את כל הרוע שיש, בכל זאת יש בה דבר טוב, על הדבר הטוב הזה חייב הוא הכרת הטוב אליה ולכן צריך להביא לה את אותם הפירות.

הכרת הטוב הלכה למעשה

האדם צריך לעבוד על עצמו. החבר הזה הסביר לך תוספות, החבר הזה השאל לך עט כשהיית צריך, היית צריך להוריד את המזוודה והיא היתה כבידה וחבר החזיק בה ועזר לך להוריד את המזוודה למטה - תכיר לו טובה ותזכור לו את זה. מי שיש לו הכרת הטוב כלפי חבריו, ודאי שתהיה לו הכרת הטוב כלפי אשתו, ובדאי שיש לו הכרת הטוב כלפי הקב"ה.

הכרת הטוב כלפי אבינו שבשמים

אחת מהמצוות של התורה היא מצות ביכורים. אנחנו עוד זוכרים מה שקראנו בפרשת כי תבוא שלוקחים את פירות הביכורים והולכים אל בית המקדש. צריך להבין, לכאורה המצוה הזאת כבר כתובה בפרשת משפטים: "ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלוקיך" (שמות כ"ג י"ט), והיא כבר ידועה לנו, מדוע התורה חוזרת על המצוה הזאת שוב בפרשת כי תבוא?

מסבירים המפרשים, יש שתי מצוות הכלולות במצוה הזאת, יש מצוה על האדם להביא ביכורים, ויש מצוה על האדם לקרוא את מה שכתוב בפרשת כי תבוא. "וענית ואמרת לפני ה' אלוקיך ארמי אובד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב, וירעו אתנו המצרים ויענונו וגו', ונצק אל ה' אלקי אבותינו וישמע ה' את קלנו וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו, ויוצאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרע נטויה וגו',

אומר (דברים כ"ג ח'): "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו". המצרים לקחו את הילדים שחטו אותם, זרקו אותם בתוך הבניה זרקו עליהם טיט ומלט, מדוע התורה אומרת לא תתעב אותם? אלא מפני שעם ישראל קבלו מהם טובה שהיו גרים בארצם. בארץ כנען היה רעב, יעקב אבינו ובניו מצאו מחסה בארץ מצרים וגרו שם, ונהנו מהאוכל שהיה שם. רבותינו אומרים אפילו מי שעשה לך רע תכיר בטוב שעשה לך.

גדולים מעשי חייא

רבי חייא היה אדם גדול מאוד, הגמרא במסכת בבא מציעא (דף פ"ה ע"ב²) מספרת שאלהו הנביא היה מגיע כל יום לביקור אצל רבי יהודה הנשיא. יום אחד אליהו הנביא הגיע מאוחר לרבנו הקדוש, רבנו הקדוש שאל אותו מה קרה? אם זה היה בחור שקם מאוחר, אז הוא יכול לומר שלא הרגיש כאשר העירו אותו, אבל אליהו הנביא לא ישן, למה בא מאוחר? אמר לו היום ראש חודש, הערתי את אברהם אבינו נטלתי לו ידיים והתפלל ושוב הרדמתי אותו, אח"כ הערתי את יצחק אבינו ושוב הרדמתי אותו, אח"כ הערתי את יעקב והרדמתי אותו. שאל אותו רבי יהודה הנשיא מדוע? תעיר את שלושתם ביחד, כולם הרי נמצאים במערת המכפלה, תעיר את שלושתם ביחד ותרוויח זמן, הזמן שלך אליהו הנביא יקר מאוד. אמר לו אליהו, אם יקומו שלשתם ביחד ויתפללו: "ריבוננו של עולם תביא את המשיח עכשיו!" אז המשיח יהיה חייב להגיע עכשיו ועוד לא הגיע הזמן. שאל אותו רבנו הקדוש יש לנו בעולם הזה אנשים שהם גדולים כמו אברהם יצחק ויעקב? אמר לו כן, שאל אותו מי אלו? אמר לו רבי חייא ובניו³.

רבנו הקדוש שמח, הנה אפשר לשים קץ לגלות. מה עשה, שם מודעה וקרא לכולם שלמחרת יהיו בתענית. ומי החזן? קרא לרבי חייא, ושני הסומכים שלו (כמו בראש השנה ויום הכיפורים) יהיו שני בניו. התחיל להתפלל רבי חייא, אמר "משיב הרוח" נשבה רוח חזקה, אמר "מוריד הגשם" התחיל הגשם לרדת. כמעט והגיע ל"מחיה מתים ברחמים רבים", ואז כל המתים כולם יקומו. בשמים אמרו מי גילה רז זה? אמרו אליהו הנביא. הגמרא אומרת (לי אסור להגיד כאלה דברים מעצמי, אבל כך הגמרא אומרת) הביאו את אליהו הנביא והלקו אותו שישים מלקות! אמרו לאליהו לך תתקן מה שגילית. מה עשה? נדמה להם כמו דוב של אש ונכנס

2. אני שואל מה המקור של הדברים והבחורים עונים. חזקים וברוכים הבחורים שידועים לענות, זה נותן לי שמחה, זה נותן לי עידוד, זה נותן לי כוחות. הרבה פעמים אני נשבר כאשר אני רואה שהבחור הזה לא בסדר וזה לא בסדר, אני מרגיש בזה רע. אתם אולי לא תאמינו אבל זו עובדה, כאשר אני רואה בחור שלא היה בסדר, בלילה למרות שאני עייף השינה בורחת לי. כאשר אני חוזר שמח, כשהבחורים בסדר, מתקיים בי הפסוק: "ושנתי ערבה לי". אגב איפה הפסוק הזה כתוב? תלמדו גם נ"ך ותדעו גם את זה, הפסוק הוא בספר ירמיה (ל"א כ"ה).

3. הם קבורים בטבריה, הייתי שם כמה פעמים בקברותיהם.

שאת זה הוא אמר בלחש, רק הקב"ה שומע וזה בסדר, מול אחרים אדם רוצה שהראש שלו יהיה למעלה. אבל התורה רוצה ללמד אותנו הכנעה! תגיד בקול את הטובות שעשה אתך ה'! גם המלך צריך שיהיה "לבלתי רום לבבו מאחיו", גם המלך צריך להרים את הקערה של פירות הביכורים בידיים שלו, אין כאן עבדים או מלכים, כולנו שווים אצל הקב"ה, וכולנו צריכים להכיר בטובתו.

קחו עמכם דברים

אם כל שבוע שאנחנו מדברים על נושא, ניקח את זה למחשבתנו ובמשך השבוע נעבוד על זה, נוכל הרבה להצליח. אם מישהו אמר לי מילה לא מתאימה אני לא אחזיר לו, אמנם אני יכול להחזיר - הלשון שלי חדה כתער, אבל אני לא אחזיר לו, "ונפשי כעפר לכל תהיה". אומר הפסוק בספר ישעיה (נ"ז ט"ו): "מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח" - הקב"ה אומר אני נמצא במקום גבוה בשמים, ברקיע השביעי, אבל אני קשור עם המדוכא והשפל רוח.

בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה

מי לנו גדול מרבנותינו התנאים, רבותינו אומרים במסכת עירובין (דף י"ג ע"ב) שבית שמאי היו יותר חזקים בלימוד מבית הלל, ובכל זאת נקבעה הלכה כבית הלל מפני שהיו ענווים ושפלים. הגמרא לא מתייחסת בפסיקת ההלכה לדעתם של בית שמאי, כשהגמרא מחפשת ובודקת מי אמר ברייתא זו או אחרת, תמיד מנסים חכמים להעמיד את הברייתא כבית הלל, חכמינו לא משתדלים להעמיד כבית שמאי, מפני שאין הלכה כבית שמאי. אלא הלכה כבית הלל. וכל זה מפני שבית הלל היו נוחים וכנועים.

בבית אלוקים נהלך ברגש

אמרתי ואחזור: הכרת הטוב כלפי הקב"ה נמדדת, כשאדם נמצא בבית ה' ועוד דקה נגמר השיעור, ואז בסוף שיעור התורה נשמע קול רעש גדול, כולם מדברים ומעבירים רשמים. לא! צריך להיות לנו הכרת הטוב כלפי הקב"ה שנותן לנו לחיות, ולא נדבר בתוך הבית שלו, נשמור על כבוד בית המדרש. הקב"ה נתן בלב אנשי הביטחון לתפוס את החבלנים האלה שהגיעו מעזה, ומתכננים כל מיני דברים רעים על עם ישראל - צריך ע"ז הכרת הטוב לקב"ה, תודה לך ה'. במה נוכל להחזיר לקב"ה, ניתן לו כסף? הכל שלו! נוכל להחזיר לקב"ה ע"י שנעשה את רצונו, להתקרב אליו מאהבה, להתרחק מכל דבר שהוא לא רוצה. נעבוד על זה, ובזה בע"ה נגיע להכרת הטוב ונזכה להרבה ישועות.

ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה' " (דברים כ"ו ה'-י).

וכאן יש כמה שאלות. איך אפשר לומר למביא הביכורים "וענית", וכי מישהו שאל אותו, האם יש בפסוק כאן שאלה? אתם ברוך ה' מכינים את הפרשה עם טעמים, היא נמצאת בראש שלכם, מישהו מכם זוכר אם יש שם שאלה של הקב"ה או של הכהן? לא! אז א"כ מה כוונת הפסוק "וענית"? מבאר רש"י - לשון הרמת קול. מביא הביכורים יאמר את זה בקול. ולמה, הרי הקב"ה שומע גם בלחש? בתפילת שמונה עשרה כולנו מתפללים בלחש וככה ההלכה, אבל כאן צריך לומר בקול "ארמי אובד אבי", למה? ושאלה שניה, אנחנו מזכירים סיפורים של פעם, ארמי אובד אבי, לבן הארמי רצה לאבד את יעקב אבינו, להרוג אותו. עכשיו אנחנו ברוך ה' עברנו את הזמן של יעקב אבינו, של עבודת מצרים ושל המדבר, של יהושע ושופטים, בית ראשון ושני, למה הוא צריך להגיד את זה?

ועוד שאלה. במסכת ביכורים (פרק ג' משנה ד') כתוב שאפילו אגריפס המלך שהיה מלך חשוב, ובדרך מהפרדס עד לבית המקדש המשרתים שלו מרימים לו את הקערה שבה נמצאים פירות הביכורים, בכל זאת כשהגיעו להר הבית לא עוזרים לו המשרתים. המלך בעצמו תופס את הקערה שלו ומביא אותה אל הכהן, וקורא את הפסוקים האלה. למה? התורה הרי מצווה אותנו שיהיה לנו כבוד למלך, כמו שנאמר "שום תשים עליך מלך" (דברים י"ז ט"ו), ואמרו חכמים במסכת סנהדרין (פ"ב מ"ה) "שתהא אימתו עליך", אז למה שנראה את המלך כמו אחד האדם איך שהוא תופס בידו את הקערה, הרי יותר טוב שאחד העבדים ירים לו?

יש תשובה לכל השאלות האלה. כותבים המפרשים "וענית ואמרת", להודיע שאתה לא כופר בטוב, למה צריך לומר את הדברים האלה? להראות שאני לא כופר בטוב שעשה לי הקב"ה. אני מודה שהייתי שפל, הייתי עבד במצרים, רמסו אותי המצריים האלה. והקב"ה לא רק שרומם אותנו והוציא אותנו ממצרים בני חורין, אלא גם נתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש.

אדם בדרך כלל מוכן בלחש להגיד את כל הענווה הגדולה ביותר, כולנו אומרים בתפילת העמידה "ונפשי כעפר לכל תהיה" - "ריבונו של עולם תן לנו את הכוח כדי שאנחנו נרגיש את עצמנו כמו עפר". נגמרת תפילת העמידה אומר המתפלל "עושה שלום", אם מישהו עכשיו יגיד לו מי אתה בכלל ומה אתה שווה, מיד הוא יגיב מה אתה אומר לי "מי אתה בכלל? אני ואני ואני!" - "ראו עתה כי אני אני הוא" ... לפני חצי דקה אמרת "ונפשי כעפר לכל תהיה", איך פתאום אתה כועס? אלא